humanitas

JUNI 1966
21STE JAARGANG NO. 3

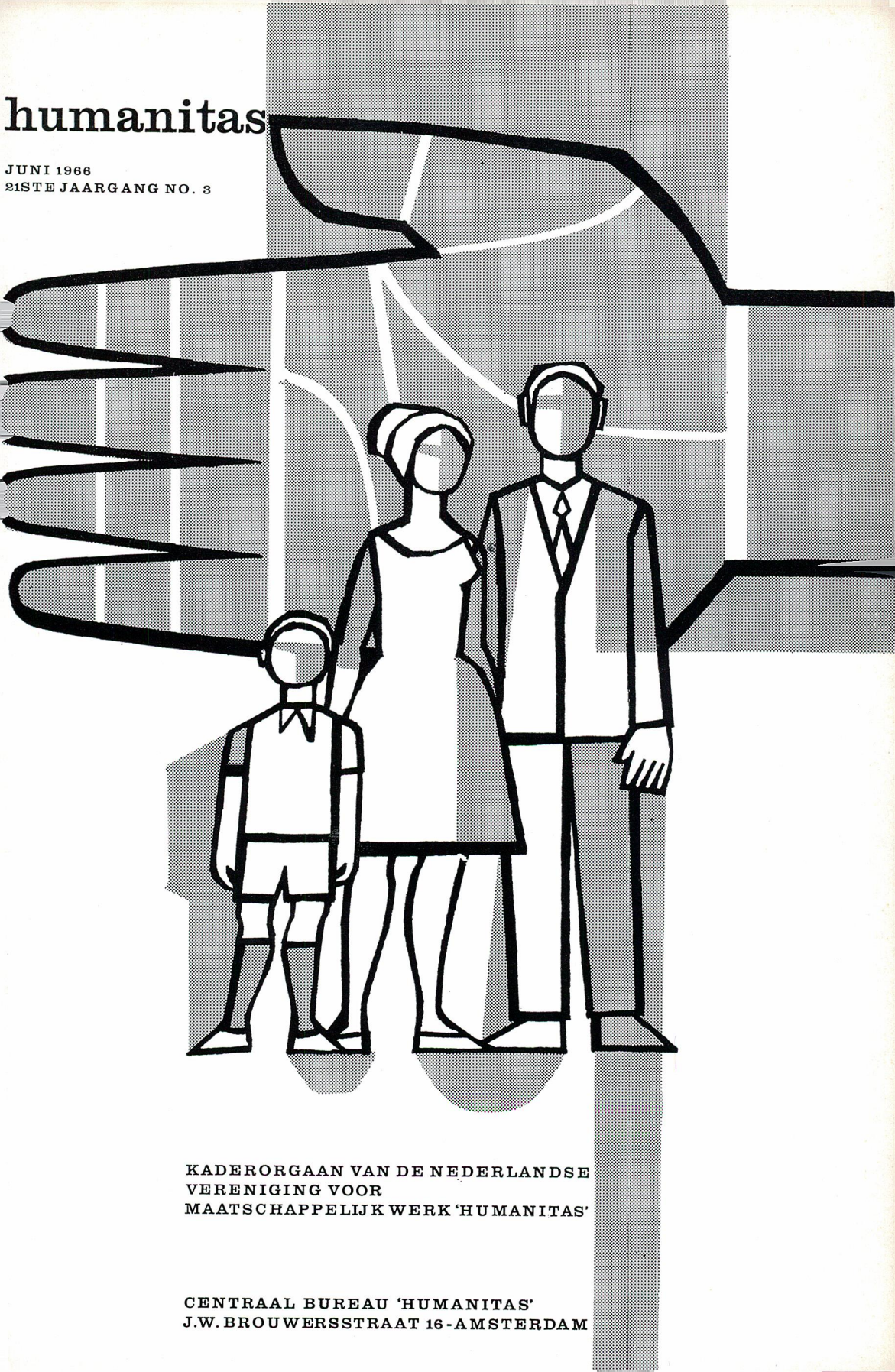

KADERORGAAN VAN DE NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
MAATSCHAPPELIJK WERK 'HUMANITAS'

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS'
J.W. BROUWERSSTRAAT 16 - AMSTERDAM

REDACTIE:

T. van Grootheest, *hoofdredacteur*
Drs. P. Albarda: *red. Algemeen maatschappelijk werk*
A. de Paauw: *red. Algemeen maatschappelijk werk*
P. E. Hutte: *red. Reclassering*
H. van Schaaik: *redactiesecretariaat*
J. Terlouw: *red. Gezinsverzorging*
W. Post: *red. Jeugdzaken*
Mej. drs. R. A. E. Zijlman: *red. Maatschappelijk Opbouwwerk*

BESTUUR:

Prof. mr. A. D. Belinfante, voorzitter
C. M. Swiebel, vice-voorzitter
T. van Grootheest, secretaris.
Mr. H. J. Timman, penningmeester
J. van den Berg Jeths
Mr. G. Ebbeling
J. Landman
G. Rietveld
Mr. B. H. Rümke
A. v. d. Velde
Mr. W. G. Verkruisen
Erevoorzitter dr. J. in 't Veld
Ereleden F. H. W. Vliegen en
mr. B. van der Waerden

CENTRAAL BUREAU:

J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon: 020 - 739444

INHOUDSOPGAVE

blz. 45 Relaties tussen Algemeen en gespecialiseerd maatschappelijk werk.
Voorwoord.

blz. 46 *W. Muilwijk:* het algemeen maatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk.

blz. 50 *N. Schouten:* algemeen maatschappelijk werk en buurt- en buurthuiswerk.

blz. 54 *T. van Grootheert:* Welzijnsbeleid.

blz. 57 Boekbesprekingen.

RELATIES TUSSEN ALGEMEEN EN GESPECIALISEERD MAATSCHAPPELIJK WERK (VII)

'Een instelling voor algemeen maatschappelijk werk stelt zich ten doel:
Het verrichten van arbeid, gericht op het voorkomen en opheffen van de verscheidene maatschappelijke moeilijkheden van de mens als zodanig en van het gezin, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de relatie met andere levensverbanden, teneinde bij te dragen tot een persoonlijk en maatschappelijk bevredigend functioneren van de mens.
Uit hoofde van zijn opsporende en signalerende taak zal het algemeen maatschappelijk werk naast de direct uitvoerende arbeid ook bijzondere aandacht moeten schenken aan het samenwerken met verwijzen naar en adviseren van andere werkvormen. Met name ten behoeve van het gespecialiseerd maatschappelijk werk dient het algemeen maatschappelijk werk — met inachtneming van de aanwijzingen van de gespecialiseerde instelling — in bepaalde gevallen ook aanvullende hulp te verlenen.
Het is voorts gewenst dat het algemeen maatschappelijk werk met de instellingen voor bijzondere groepen of voor gespecialiseerd maatschappelijk werk werkafspraken maakt (opdat) het algemeen maatschappelijk werk meer en meer de algemeen aanvaarde basisfunctie in het individueel maatschappelijk werk gaat vervullen.'
Aldus lezen wij in de rijkssubsidieregeling Algemeen Maatschappelijk Werk en de toelichting daarop.
Sedert 1963 wordt in deze rubriek van 'Humanitas' al aandacht besteed aan de mogelijkheden tot verwerkelijking van deze van rijkswege gegeven richtlijn. Artikelen werden gewijd aan de samenwerking van het algemeen maatschappelijk werk met de sociaal pedagogische zorg (blo-nazorg), zorg voor de ongehuwde moeder en haar kind, de revalidatie, de kinderbescherming, het bedrijfsmaatschappelijk werk, en de bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden. Het leek de redactie bijzonder waardevol ook aandacht te besteden aan de relatie tussen het algemeen maatschappelijk werk en het school maatschappelijk werk, respectievelijk het buurt- en buurthuiswerk. Tot ons genoegen vonden wij drs. W. Muilwijk, hoofd van het gemeentelijk bureau voor School-maatschappelijk werk te Amsterdam, bereid om zijn gedachten over de relaties, gezien van het school-maatschappelijk werk uit, in een artikel weer te geven. Het terrein waarop de schrijver zich heeft willen begeven is nog niet geheel overzichtelijk, maar — zo liet hij ons weten — 'het was interessant om te proberen althans een paar lijnen te trekken. Ik heb daarbij de gelegenheid niet voorbij laten gaan om t.a.v. het schoolmaatschappelijk werk een paar aspecten naar voren te halen, die m.i. van belang zijn voor zijn identiteit van maatschappelijk werk. Dat leek mij van belang om tot meer helderheid te kunnen komen."
De heer N. Schouten, consulent van de NBV in het district Rotterdam, geeft vervolgens een eerste verkenning, op grond van vooral Rotterdamse ervaringen, op onze

vraag 'aan te geven welke behoefte er vanuit het buurthuis gevoeld wordt aan overleg en eventuele samenwerking met de instellingen respectievelijk de maatschappelijk werkers van het algemeen maatschappelijk werk.
De redactie ziet in de artikelen van beide auteurs een waardevolle bijdrage bij de voortzetting van die studie en het gesprek betreffende de hulpverlening aan kind en gezin. *RED.*

relatie van het algemeen maatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk

ter inleiding

Over schoolmaatschappelijk werk schrijven in algemene zin als 'het' schoolmaatschappelijk werk is een moeilijke zaak. De kaders waarin dit gespecialiseerde maatschappelijk werk wordt uitgevoerd vertonen grote onderlinge verschillen.
Er zijn bureaux voor schoolmaatschappelijk werk aan de onderwijsafdelingen van gemeentelijke secretarieën verbonden en aan gemeentelijke Sociale Diensten. Er zijn schoolmaatschappelijke werkers verbonden aan schoolpsychologische diensten, aan schooladviesbureaux met een principieel multi-disciplinaire opzet ,d.w.z. een instelling waarin schoolmaatschappelijk werker, schoolpsycholoog en schoolpedagoog in teamverband samenwerken. Bovendien bevindt deze werksoort zich in een stroomversnelling, doordat het mee betrokken is bij de meningsvorming over de toekomstige organisatie en werkwijze van de zogenaamde 'randdiensten' rondom de school; een materie die allerwege in discussie is. Onder deze 'randdiensten' verstaat men de schoolgeneeskundige zorg van de schoolartsen, de schoolpsychologische- en schoolpedagogische zorg en het schoolmaatschappelijk werk.
Tegen deze achtergrond is het een hachelijke zaak om te schrijven over 'het' schoolmaatschappelijk werk, in het algemeen.
Toch zijn er wellicht enkele aspecten te noemen, die essentieel zijn voor deze werksoort, omdat zij samenhangen met zijn identiteit van maatschappelijk werk en met zijn werkingssfeer: de school.
Naar ik meen, kan het zo geformuleerd worden, dat het schoolmaatschappelijk werk zich ten dienste stelt van de school, het schoolkind en het gezin, bij hun wederzijdse interacties.
Het tracht een functie te vervullen wanneer deze interacties voor de betrokkenen tot een probleem worden. Als alle maatschappelijk werk houdt ook het schoolmaatschappelijk werk zich beschikbaar om desgewenst hulp te bieden bij het pogen van de betrokkenen om de moeilijkheden die zij ondervinden tot een oplossing te brengen.

de schoolloopbaan van het kind

Om welk soort probleem kan het hier nu gaan?
Misschien kunnen wij het beste ons uitgangspunt kiezen bij het begrip: de schoolloopbaan van het kind. Dat het kind de school moet doorlopen is ons allen bekend. In vele gevallen moet het zelfs niet één school doorlopen, maar meerdere scholen. Het begint op de kleuterschool, gaat later naar de lagere school en nog later naar een of andere school voor voortgezet onderwijs. Het afleggen van deze schoolloopbaan volbrengt het kind niet alleen, ook niet alleen naar eigen ontwerp. Het zijn de

ouders die het op school plaatsen; het zijn de leerkrachten die het voorthelpen; het is vaak een samenspel van schoolkind, ouders en leerkrachten die leidt tot een keuze inzake verder onderwijs. Het afleggen van een stuk van de schoolloopbaan in een bepaalde klas of op een bepaalde school is op zich zelf weer een ingewikkeld gebeuren. Allerlei factoren spelen daarin een rol.
Dit is op zich zelf geen probleem; maar het kan een heel ingewikkeld probleem opleveren wanneer zich strubbelingen voordoen.
En het is daarom vaak zo moeilijk voor leerkrachten ,ouders en kinderen om er vat op te krijgen, omdat zij in een moeilijk te onderbreken stroom van handelingen ten opzichte van elkaar zijn opgenomen.
Daarom kan het de eerste taak van de schoolmaatschappelijk werker zijn, om leerkracht, ouders en kind in een gesprek de gelegenheid te bieden om even terzijde te treden van de concrete handelingssituatie. Hij helpt hen de balans op te maken, zich van hun handelen rekenschap te geven en te overwegen welke handelingsalternatieven hen ter beschikking staan.
Op grond daarvan helpt hij hen tot een verder handelen in de gegeven situatie te komen.

een voorbeeld

Het geval van Amerika kan misschien een voorbeeld zijn. Zij is een meisje van 8 jaar en zit in de tweede klas van de lagere school. Haar prestaties op school zijn uitermate zwak. Zij is ongeconcentreerd en heeft een laag werktempo. Wat echter in haar gedrag het meest opvalt is, dat zij voortdurend op kinderlijke wijze de aandacht van haar onderwijzeres op zich probeert te vestigen. De school heeft wel contact met Anneke's moeder; ook is de onderwijzeres wel eens in het gezin op bezoek geweest. Er is aanleiding om te veronderstellen, dat er thuis problemen zijn; het is echter niet duidelijk van welke aard zij zijn: Moeder leek zich ook over Anneke's schoolprestaties zorgen te maken. Zij heeft het voorstel van de school geaccepteerd om de hulp van de schoolmaatschappelijk werker in te roepen.
Deze zal in zo'n geval met de school bespreken hoe de schoolloopbaan van Anneke tot dusverre is verlopen; wat men heeft opgemerkt; of men geprobeerd heeft de moeilijkheden te overwinnen. De schoolmaatschappelijk werker zal trachten te peilen welke uitwerking de moeilijkheden met Anneke op de onderwijzeres heeft gehad. Kan zij nog een inzet voor het meisje opbrengen?
Ook met de moeder zal de schoolmaatschappelijk werker contact opnemen. Welke zorgen heeft zij over Anneke? Bestaan die al langer? Maken zij soms deel uit van nog meer zorgen, die samenhangen met de gezinssituatie? Wat verwacht zij van Anneke's schoolloopbaan? Heeft zij er enig idee van welke de oorzaken kunnen zijn van Anneke's schoolmoeilijkheden?
Ziet zij mogelijkheden om haar daarbij te hulp te komen?
In een dergelijk geval helpt het schoolmaatschappelijk werk degenen die door de moeilijkheden in verband met de schoolloopbaan in een zekere verlegenheid zijn geraakt, om zicht te krijgen op de moeilijkheden zelf; op de context waarin zij optreden; op de rol die zij daar zelf bij hebben gespeeld. Daarin o.a. zullen de elementen moeten liggen waardoor de handelingsmogelijkheden die nu aanwezig zijn bepaald worden.
Laten wij er enkele noemen:
een gewijzigde aanpak van het kind door de betrokkenen zelf;
het inroepen van specialistische hulp op medische, psychologisch, didaktisch of algemeen opvoedkundig terrein;
het aanvragen van een keuring van het kind voor een vorm van buitengewoon onderwijs, enz.

De schoolmaatschappelijk werker heeft tot taak om met school en ouders, en mogelijkerwijs ook met het kind, te overwegen welke alternatieven gezien de feiten, omstandigheden en mogelijkheden zinvol lijken voor het bereiken van een oplossing van de moeilijkheden.
Er moet een keuze gedaan worden. Men zal daartoe slechts in staat zijn wanneer er inzicht is gegroeid in de wegen die ter keuze staan en wanneer er voldoende vertrouwen is ontstaan dat een of enkele van deze wegen leiden kunnen naar de oplossing van de beleefde problematiek.

de relatie met het algemeen maatschappelijk werk

Tot dusverre namen wij aan, dat de moeilijkheden die zich met betrekking tot de schoolloopbaan van het kind voordoen, inderdaad samenhangen met het relatie systeem school — schoolkind — gezin.
Of, anders gesteld, dat deze moeilijkheden zich laten benaderen via dit relatiesysteem.
Het is echter ook mogelijk, dat de moeilijkheden op school samenhangen met problemen die beleefd worden in andere rollen die men vervult. Zo kan bij voorbeeld blijken, dat de ouders zozeer bezet zijn door hun problemen met elkaar of met hun deelnemen aan het verdere maatschappelijk verkeer, dat zij zonder een oplossing daarvan te bereiken, niet in staat zullen zijn om hun kind te helpen bij zijn moeilijkheden met zijn schoolloopbaan.
Het is op dit punt dat, mijns inziens, de relatie tussen schoolmaatschappelijk werk en algemeen maatschappelijk werk actueel wordt.
Stel dat ouders in contact zijn gekomen met het schoolmaatschappelijk werk omdat hun kind moeilijkheden geeft op school.
In dat contact blijken zij problematiek op ander terrein te brengen en een beroep te doen op de schoolmaatschappelijk werker om hen daarbij te helpen.
In zo'n geval zal de schoolmaatschappelijke werker de grenzen van zijn taak moeten zien. Deze is: hulp te bieden bij het streven naar het bereiken van een oplossing van de problemen die men door schoolmoeilijkheden ondervindt. Hij zal daarom aan deze ouders duidelijk moeten maken, dat hij hun de gevraagde hulp niet anders kan geven, dan door met hen na te gaan, waar zij de hulp kunnen vinden die zij bij deze problematiek denken nodig te hebben.
Dit kan betekenen, dat een verwijzing naar het algemeen maatschappelijk werk tot stand gebracht moet worden.

Ook omgekeerd lijkt mij de relatie aan de orde te kunnen komen. Het zal waarschijnlijk geen uitzondering zijn wanneer in een contact van het algemeen maatschappelijk werk met een gezin blijkt, dat er problemen t.a.v. een van de kinderen bestaan, die betrekking hebben op de schoolloopbaan van het kind. Is er een instelling voor schoolmaatschappelijk werk ter plaatse aanwezig, dan zou de overweging zin kunnen hebben wanneer de ouders met de school samen geen oplossing daarvan kunnen bereiken, om hen met dit soort problemen in contact te brengen met het schoolmaatschappelijk werk.
Deze gespecialiseerde werksoort is immers vertrouwd met de aard van deze problemen en met het kader waarin zij optreden: de school. Vaak ook is het opgenomen in een ruimer kader van hulpmogelijkheden op dit terrein. Anders zal het wegen kennen naar voorzieningen die hier hun dienst kunnen leveren, wanneer school en ouders voor een taak lijken te staan die hun vermogen te boven gaat.
Lijkt dit in het kader van de hulpverlening voor het AMW niet de aangewezen weg, dan kan ook de overweging de moeite waard zijn welke samenwerking mogelijk is met het schoolmaatschappelijk werk. Het zou immers in het belang van de

hulpverlening kunnen zijn wanneer gebruik gemaakt kon worden van de bekendheid van het SMW met de schoolwereld. Meer in het bijzonder geldt dit de relatie die de schoolmaatschappelijk werker wellicht met een bepaalde school onderhoudt. Deze kan wellicht een opening vinden om de medewerking van de school te verkrijgen bij de hulp die aan het gezin wordt geboden.
Wil een verwijzing naar het SMW echter zin hebben, dan zal het duidelijk moeten zijn, dat hun levenssituatie het de ouders toestaat om hun rol van ouders van dit schoolkind te vervullen, zonder bezet te zijn door problemen die met een andere rol samenhangen.
Uiteraard is het mogelijk, dat weerstand om het ene probleemgebied te betreden, uitwijken naar het andere bij de ouders oproept.

onderscheiding van taken

Het komt mij voor dat de relatie van het algemeen maatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk ten zeerste gediend is met een duidelijke wederzijdse terrein-afbakening.
Voor het schoolmaatschappelijk werk lijkt mij dit gegeven in de hulpverlening bij moeilijkheden met betrekking tot de schoolloopbaan van het kind.
Het ontmoet daarin het kind als het schoolkind op deze school, de leerkracht als de onderwijzer van dit schoolkind en het gezin als het gezin van dit schoolkind.
Zodra er een verschuiving optreedt waardoor bij voorbeeld de onderwijzer om hulp komt als vader van zijn eigen gezin of vader en moeder als partners in hun huwelijk bereikt de schoolmaatschappelijk werker de grens van zijn taak.
Dan zal hij de vraag om hulp moeten richten naar een ander adres.
In de praktijk betekent dit, dat het schoolmaatschappelijk werk een vraagteken dient te zetten achter meningen dat het zijn taak zou zijn om in aktie te komen, wanneer de school, of anderen die zich met het schoolkind bezighouden, problemen vermoeden in het gezin van het kind. Dit kan op zich zelf voor het schoolmaatschappelijk werk geen indicatie zijn. Er zal tenminste een aanvullende indicatie moeten zijn in het bestaan van schoolmoeilijkheden.
En dan nog blijft het een essentiële vraag of de ouders bereid zijn, om samen met de school, hulp te aanvaarden van het schoolmaatschappelijk werk.
Hoe deze vraag aan de ouders zal worden voorgelegd, kan een punt van onderling overleg uitmaken. De mogelijkheid van het schoolmaatschappelijk werk om in actie te kunnen komen zal steeds mede van hun antwoord afhangen.
In ieder geval moge het duidelijk zijn, dat de naam school-maatschappelijk werk niet betekent, dat het hier gaat om een soort algemeen maatschappelijk werk, dat op aanwijzing van de school gebeurt.
Het geeft wel aan, dat het hier gaat om maatschappelijk werk dat tracht te functioneren ten behoeve van kinderen, leerkrachten en ouders die samen op pad zijn.
Zij zijn op pad naar de staat van volwassene die door het kind bereikt moet worden. En de school dient als weg waarover de tocht gemaakt wordt. Op deze weg komen zij elkaar tegen: de onderwijzer, het schoolkind, de ouders en de schoolmaatschappelijk werker.

W. MUILWIJK

algemeen maatschappelijk werk

en buurt- en buurthuiswerk

enkele principia:

In het algemeen kan de vraag, of er, vanuit het buurt- en buurthuiswerk gezien behoefte is aan deze oriëntering, positief worden beantwoord. In de eerste plaats omdat het buurt- en buurthuiswerk zich per definitie met alles, wat er in het kader van de streek, de buurt, de wijk waarin het buurthuis gevestigd is, plaats vindt op maatschappelijk en cultureel terrein, bezig houdt. Alle integratiekaders worden hier **dus** principiëel in betrokken. Ik gebruik hier het woord principiëel om twee redenen. In de eerste plaats zou ik de huidige praktijk niet als waardemeter willen zien. In de tweede plaats behoeft dit feitelijk niet altijd het geval te zijn.
Als tweede opmerking het volgende. Als het gaat om het welzijn van de mens wordt er aan de lokale situatie steeds meer aandacht gegeven. Dit is geen uitvinding van de overheid of één of andere particuliere organisatie, maar een bepaalde stroming, een visie, die onze samenleving beroert. Dit beeld beheerste ook het speciaal nummer van het tijdschrift voor Maatschappelijk Werk 'Tien jaar subsidiëring algemeen maatschappelijk werk.' (20e j.g. nr. 3, 5 febr. '66). Ik haal in dit verband mr. M. Meijer aan (blz. 60/61) 'Wanneer namelijk gesteld wordt dat het algemeen maatschappelijk werk in de eigen omgeving van de cliënt een eerste opvang zal dienen te zijn, voor deze cliënt bereikbaar en zichtbaar, ligt het voor de hand uit te gaan van een territoriale gedachte, die niet aansluit bij de indeling naar levensbeschouwelijke eenheden. Veeleer is hier sprake van een woonomgeving waarbinnen zich de sociale relaties van de cliënt voor een belangrijk deel realiseren. Dit wil dus zeggen dat hier de woonsituatie — de wijk of buurt — de centrale gedachte is, het grondvlak waar ook de hulpverlening haar plaats zou moeten vinden.'
Hiermede raken we tegelijkertijd weer het door uw vereniging gestelde uitgangspunt nl. een bezinning op de mogelijkheid tot samenwerking met instituties die in de lokale situatie een functie vervullen. Waarmee ik maar wil zeggen dat de behoefte aan contact wederzijds is. Ik acht het noodzakelijk om dit te zeggen, niet als een vriendelijk gebaar aan het adres van uw orgaan voor maatschappelijk werk, maar als een principiëel stellen van de gelijkheid der partners, wier werk tot doel heeft het maatschappelijk welzijn van de mens waar te maken door zich te richten op de bewoners van een bepaald territoir.

het uitgangspunt voor samenwerking

Als er sprake van samenwerking mag zijn, moet er op zijn minst een gemeenschappelijk doel aan te wijzen zijn. Het vanzelfsprekende gebaar waarmee we ons vaak opwerpen als **de** representant van de bewoners (en het buurt- en buurthuiswerk doet hier grif mee), zou ik willen afwijzen. Ik zou willen vaststellen dat er meerdere instanties en organisaties zijn die op lokaal niveau een plaats innemen en ik zou er niet bij voorbaat een rangorde van belangrijkheid aan willen geven. Zelfs onderscheidingen naar de wijze waarop in het proces wordt 'meegespeeld' zijn voor kwantitatieve noch kwalitatieve rangorde van belang. Ik zeg dit met enige nadruk omdat we nog al eens de neiging hebben ons te willen waarmaken door ons te werpen op samenwerkingsproblematiek en ons op te werpen als de spil er van.
Nog één opmerking moet me van het hart, voordat ik kan beginnen met enkele praktische suggesties. Er is in Nederland een tendentie om door middel van het begrip 'Opbouwwerk' een tot in alle niveaux doorgevoerde uniforme structuur aan

te geven. Van het Nationale orgaan voor Opbouwwerk af, via de stedelijke organen (die in de grotere steden nu van de grond gaan komen) tot en met de wijk of buurt structuur.
Juist op het lokale niveau hangt er echter zo veel af van de aanwezige krachten, de gegroeide verhoudingen, de aanwezigheid van meer of minder goed functionerende instituties, dat ik het onjuist zou vinden één vorm waardig te achten het predicaat 'representant van de buurt' te verlenen. Dit behoort altijd een zo open mogelijke situatie te zijn. Juist als één orgaan zich als zodanig opwerpt.

een aantal voorbeelden van mogelijkheden in de praktijk:

Ik ontleende nog al wat gegevens aan Rotterdam. Dit betekent slechts dat ik zelf in Rotterdam werkzaam ben en het eenvoudiger voor me is hieraan te relateren. Het betekent niet dat dit nu als prototype voor ons onderwerp gezien moet worden.
In de vijftiger jaren werden er door het club- en buurthuiswerk stappen ondernomen om als aanvulling op het werken met groepen, aan de instellingen voor jeugdzorg en buurthuizen in Rotterdam gezinsmaatschappelijk werk te verbinden. Deze gespecialiseerde vorm van maatschappelijk werk vond vooral ingang bij die instituten, die werkzaam waren onder een bepaalde sociale laag van de bevolking. Ik noem in dit verband de Kath. St. voor Bijzonder Gezins- en Jeugdwerk, en de Arend en Zeemeeuw. Doel is om naast de benadering van de deelnemers als lid van een groep een invalspoort te hebben op het gezin als zodanig. Langzamerhand zijn in genoemde instellingen beide werksoorten op elkaar afgestemd door naast de groepscontacten ook gericht groepswerk b.v. met moedergroepen te doen en gezinskampen te organiseren. Deze benaderingswijze heeft vooral succes in een plaatselijke situatie met een natuurlijke concentratie van probleemgezinnen of in wijken waarin deze gezinnen verspreid wonen. Het werken met een bewuste concentratie van probleemgezinnen laat ik hier buiten.
In het buurthuiswerk is het hanteren van deze gecombineerde methoden tot enkele instellingen beperkt gebleven. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat het buurthuis zich niet beperkt tot deze selectie, behalve in die wijken waarin van een dergelijke specifieke situatie sprake is en geen jeugdzorg is die hiervoor de verantwoordelijkheid draagt. Als voorbeeld van een maatschappelijk werkster binnen een dergelijke "comprehensive approach" noemt het jaarverslag van "De Arend" en de "Zeemeeuw" de volgende functies. (blz. 23)
a. In behandeling nemen van maatschappelijk werk-gevallen.
b. Uitvoering geven aan het groepswerk met volwassenen.
c. Informaties verstrekken ten behoeve van het jeugdzorgwerk.
Het verenigen van beide methoden binnen één instelling heeft als voordeel dat het beleid geheel binnen het team van die ene instelling kan worden vastgesteld.
Het is echter denkbaar dat een dergelijke samenwerking ontstaat doordat een club of buurthuis contacten opneemt met een orgaan voor maatschappelijk werk. Elk club of buurthuis heeft doorlopend behoefte aan een instituut dat een aantal individuele contacten op zich kan nemen. Andersom is elk instituut van maatschappelijk werk gediend met de mogelijkheid tot verwijzing naar een orgaan dat deelnemers op groepen kan plaatsen. Het is mogelijk dat een dergelijke afspraak min of meer vrijblijvend wordt gemaakt. Wil een dergelijk contact echter een effect hebben dat geëvalueerd kan worden is het noodzakelijk een regelmatig stafcontact te onderhouden en het werk op elkaar af te stemmen voor zo ver dit betrekking heeft op de cliënten, die hiervoor in aanmerking komen. Een probleem dat zich hierbij voordoet is dat de cliënt, die lid is van jeugdzorgpost of buurthuis, nadrukkelijk toestemming moet verlenen dat een orgaan voor maatschappelijk werk wordt ingeschakeld. Er is een kans dat dit bedreigend werkt. Beperkt het zich tot incidentele gevallen kan

dit aspect zonder veel moeite bewaakt worden. Betreft het echter een ruimer terrein zal er echter wel een beleidsfunctionaris nodig zijn om hieraan uitvoering te kunnen geven. Misschien zal het mogelijk zijn met een projectieleider te werken, die hier coördinerend kan optreden.

iets over de postie van maatschappelijk werkinstellingen in de samenwerking

Een moeilijkheid die speciaal voor het buurthuis geldt is dat deze instellingen als regel algemeen zijn en niet zonder bezwaar één bepaald orgaan voor maatschappelijk werk opzoeken om mee samen te werken. Dit zou ten koste gaan van de andere contacten. Voorwaarde is naar mijn mening dat eerst de organen voor algemeen maatschappelijk werk elkaar vinden en met elkaar samenwerken teneinde contacten met een buurthuis te kunnen leggen. Dit punt is mede afhankelijk van de levensbeschouwelijke samenstelling van de bevolking.

Het is niet onmogelijk dat het tot stand komen van dergelijke samenwerkingsprojecten hun voordeel kunnen doen met de bijzondere projecten van de afdeling Bijzonder Opbouwwerk van het min. v. CRM. Werkeenheden van particuliere instellingen voor plaatselijk uitvoerend werk nemen er aan deel. Het geheel wordt begeleid en ondersteund door een daartoe aangestelde staf. De verantwoordelijkheid voor het werk blijft berusten bij de besturen der aan de projecten deelnemende instellingen. In het najaar van 1965 werden er een drietal regionale congressen gehouden over het Bijzonder Opbouwwerk. De beide gehouden lezingen zijn in een speciaal nummer van het Tijdschrift voor M.W. opgenomen (20e j.g. nr. 7, 5 april 1966). De stellingen die op bladzijde 153 zijn opgenomen, geven een aantal aanknopingspunten bovenstaande mogelijkheden van samenwerking uit te werken. Vooral de stelling 'Er bestaat behoefte aan centra voor algemeen verzorgend werk (dus niet alleen maatschappelijk werk, maar ook gezondheidszorg, sociaal-cultureel werk e.d.) Geleidelijk aan wint de gedachte veld, dat het beter is uit te gaan van een territoriale indeling (stad, wijk) dan van levensbeschouwelijke differentiatie.'

collegiaal contact en vrijblijvend overleg

Een andere vorm van overleg, die veelal wat vrijblijvender is, wordt gevormd door de zgn. lunchbijeenkomsten voor maatschappelijk werkers, die onder auspiciën van een wijkopbouworgaan of wijkcentrum worden gehouden. Alle vertegenwoordigers van het maatschappelijk werk in de meest brede zin komen bijeen. Buurthuisleiders nemen ook deel aan dit maandelijks overleg, dat wijksgewijze gehouden wordt en vaak gestimuleerd wordt door de stedelijke raad voor Maatschappelijk Welzijn. Deze bijeenkomsten hebben tot doel van elkaars werk kennis te nemen en te weten welke functionarissen er al zo in een wijk werkzaam zijn. Door middel van inleidingen blijft men op de hoogte van de aspecten die voor de betreffende wijk van belang zijn.
Een andere meer indirecte wijze, die er meer op gericht is om het proces van samenwerking te helpen bevorderen, is het initiatief dat de directies van de Rotterdamse instellingen voor maatschappelijk werk en de gemeentelijke dienst voor Sociale Zaken namen om een conferentie te houden voor maatschappelijk werkers en hierbij een aantal vertegenwoordigers van club en buurthuizen uit te nodigen. Het onderwerp luidde 'De functionale integratie van het maatschappelijk werk'. Een van de thema's was gewijd aan het aspect: 'Samenwerkingsvormen tussen club- en buurthuizenwerk en Algemeen Maatschappelijk Werk'. Dit onderwerp werd behandeld d.m.v. een "case".
De eerlijkheid gebiedt te vermelden dat de belangstelling van de zijde der clubhuis-

en buurthuisleiders niet groot was. Het was echter een eerste poging en wat niet is kan groeien.

sociaal culturele samenwerking en opbouw

Een andere vorm van samenwerking, dat zeer de moeite waard is genoemd te worden is een initiatief dat in het westelijk deel van Rotterdam genomen werd door een aldaar gevestigd buurthuis. In dit stadsdeel bevinden zich op een klein territoir een aantal jeugdzorginstellingen en in een ruimer gebied zijn er heel weinig voorzieningen op sociaal en cultureel gebied. De buurthuisleider nodigde een aantal functionarissen van maatschappelijk werkorganen en jeugdzorginstellingen uit en in 1½ jaar tijd is dit contact uitgegroeid tot een net van contacten, dat nu in een fase verkeert van het nemen van initiatieven tot bepaalde uitvoerings en samenwerkingsprojecten.
De stichting draagt de naam van 'Stichting tot samenwerking en opbouw in het westen'.
Grondslag van de stichting is de bereidheid tot samenwerking met en tussen de deelnemers van onderscheidene levensbeschouwelijke overtuigingen.
De stichting stelt zich ten doel:
a. Het bevorderen, tot stand brengen en doen functioneren van overleg en samenwerking tussen de deelnemers, ten dienste van de maatschappelijke opbouw van het aangegeven territoir.
b. Het bevorderen, doen verrichten of zo nodig verrichten onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van haar deelnemers, van zodanige op elkaar afgestemde inspanningen, voorzieningen en werkzaamheden, als bevordelijk zijn voor het sociale en culturele leven van de bewoners binnen het betrokken gebied of delen daarvan of groepen daarin.
De stichting heeft een aantal werkgroepen gecreëerd die bepaalde aspecten behandelen.
Naar zijn aard komt een dergelijk initiatief overeen met de formatie zoals we deze kennen in de vorm van een wijkopbouworgaan of een wijkcentrum. In dit geval, waar het initiatief ontstaan is uit de contacten tussen club-buurthuisleiders met vertegenwoordigers van het algemeen maatschappelijk werk, liggen er mogelijkheden om juist in de ontmoeting van beide werkvormen concrete werkobjecten tot stand te brengen die tot doel hebben aanvullend te werken door met elkaar samen te werken.

besluit:

Het moest bij een allereerste oriëntering blijven, bij een aantal losse opmerkingen over het thema. Het verdient aanbeveling om zowel naar de zijde van het bijzonder opbouwwerk als naar de zijde van het algemeen opbouwwerk het thema verder uit te werken. Gespreksgroepen op landelijk zowel als op plaatselijk niveau kunnen een bijdrage geven. Vanuit de sectie 'Jeugdzorg' der NJG wordt er ook aandacht geschonken aan het aspect 'Plaatselijke samenwerking'. Het veld is in beweging, het hangt echter behalve van de beweging op zich zelf, af van de grondslag, die gevonden wordt om er ook inhoud aan te kunnen geven.

N. SCHOUTEN

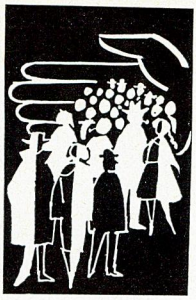

MAATSCHAPPELIJKE OPBOUW

welzijnsbeleid

Het is duidelijk, dat er momenteel in Nederland ernstig wordt nagedacht over de vraag: Hoe slagen wij er gezamenlijk in ons land in sociaal, cultureel en recreatief opzicht, leefbaar te houden of zo u wilt leefbaar te maken? Natuurlijk zijn de vragen die daarmede samenhangen al eerder gesteld maar het gebeurde vaak incidenteel en in ieder geval vanuit afzonderlijke sectoren van de samenleving. De sportsector ijverde voor meer sportaccomodatie, de kinderbescherming pleitte voor meer mogelijkheden voor dit werk, de natuurbescherming trad op als om redenen van economische aard opnieuw een stuk natuurschool moest worden prijsgegeven ten behoeve van de zich snel uitbreidende industrie. De ANWB heeft meermalen gepleit voor betere recreatiemogelijkheden en een planning op lange termijn om te voorkomen, dat wij op dit gebied steeds achter de feiten blijven aanhollen. Zo is er van verschillende kanten steeds weer vernomen, dat er tekorten dreigden te ontstaan, die nauwelijks meer in te halen zouden zijn, maar het betrof altijd slechts een deelterrein, en vaak niet meer, dan een onderdeel van een onderdeel van een deelterrein.
Vanuit deze deelsectoren werden en worden de belangen die men als 'pressure group' vertegenwoordigt centraal gesteld, hetzij met voorbijzien van andere belangen of omdat men meent dat door het aandacht vragen voor een bepaald onderdeel het algemeen belang — wat dat dan ook mag zijn — het best wordt gediend.
En bij wie komen al deze verlangens, wensen en soms zelfs eisen op tafel? Bij de overheid. Want om een bekende reclame-slagzin te parodiëren 'Hoe het ook zij de overheid hoort er bij'. Of de overheid dient het geld te verschaffen, of de overheid dient grond en/of bouwvolume ter beschikking te stellen, of de overheid moet tegengaan dat zich in een bepaald gebied industrieën gaan vestigen of de overheid moet wegen laten aanleggen zodat recreatiegebieden beter en makkelijker toegankelijk worden en noemt u maar op!
Het is geen wonder, dat bij het steeds toenemen van de verlangens die bij de overheid worden gedeponeerd, diezelfde overheid sterk de behoefte gaat gevoelen aan een mogelijkheid om het belang van deze vaak tegenstrijdige verlangens tegen elkaar af te wegen.
Dat is een verheugend verschijnsel want een onbelemmerde wildgroei is in onze overbevolkte en overgeorganiseerde vaderland bepaald niet gewenst, terwijl bovendien de middelen, zelfs van de overheid, aan beperkingen onderhevig zijn.
Maar hoe komt deze mogelijkheid van afweging tot stand? Zou men aan de personen of organisaties die zich op het terrein van het welzijn bewegen de vraag voorleggen, wat er nu het eerst moet gebeuren, dan is er een grote kans, dat de eigen verlangens boven op het lijstje worden gezet.

Zeker is bovendien, dat de wensen van allen bij elkaar enkele malen meer zullen kosten dan er zelfs onder gunstige omstandigheden beschikbaar is.
Hieruit volgt dat de overheid zal moeten bepalen wat het eerst en het meest dringend nodig is en wat er daarnaast nog gedaan kan worden. Een zodanige afweging kan echter eerst plaats vinden als men over een weeginstrument beschikt dat beerouwbaar is. Zolang dit instrument nog niet is uitgevonden en gebouwd, kan er natuurlijk wel gedaan worden alsof, kan er ook wel gesproken worden van 'Welzijnsbeleid' als men zich dan maar realiseert, dat dat een nieuwe naam is voor een oude zaak. D.w.z. dat het zeer waarschijnlijk is, dat ook in dat geval de 'pressuregroup' die er het best in slaagt zijn belangen te poneren het beste deel van de buit in de wacht sleept en dat er van een evenwichtige aan de werkelijke behoeften aangepaste ontwikkeling geen sprake is.
Gebeurt er iets aan het uitvinden en bouwen van dat instrumentarium? Men zou zo zeggen van wel. Welzijnsstichtingen —opbouwcommissies, plaatselijke, provinciaal en landelijke advies- en overleg organen, opbouworganen worden met de regelmaat van de klok opgericht, geïnstalleerd en van functionarissen voorzien. Maar helpt dat wat?
Naar mijn bescheiden mening nauwelijks, omdat we te maken hebben met incompetente lichamen. Niet in de zin dat de deelnemers eraan niet zouden weten waarover ze het hebben, maar incompetent omdat ze het noodzakelijke gezag missen. Het is allemaal erg idealistisch maar ook bijzonder vrijblijvend. Niemand is gebonden aan uitspraken van deze colleges. Men kan zich er naar richten maar het hoeft helemaal niet. Het zijn vaak tijdverslindende organen, waarvan de produktiviteit minimaal is. Maar iedereen doet vrolijk mee, want je kan nooit weten.
Door deze vrijblijvendheid voelt ook niemand de noodzaak om bij al het gekakel dat er plaatsvindt nu ook nog eens een ei te leggen. Bovendien is de kans groot dat het toch niet geconsumeerd wordt!
Kortom als we langs deze weg moeten komen tot een 'welzijnsbeleid', dat wil zeggen tot een meer evenwichtige afstemming van veelaoortige welzijnsvoorzieningen op de werkelijke even veelsoortige behoeften, dan ben ik zeer pessimistisch gestemd.
Zou het ook anders kunnen? Laat ik beginnen met vast te stellen, dat naar mijn mening het ideale welzijnsbeleid precies is dat wat het behoort te zijn nl. een ideaal en dus onbereikbaar.
Wat we zouden moeten nastreven is dan ook niet ideaal.
Allereerst is nodig, dat er **competente** organen komen die op stedelijk of regionaal niveau iets te zeggen hebben over een niet te omvangrijk werkterrein. Die competentie kan alleen tot stand komen als de status van deze organen wettelijk wordt geregeld. Al het andere blijft gemodder. Er moet een duidelijke, eveneens wettelijk geregelde verhouding tot stand komen tussen genoemde organen en de competente overheid.
Dat kunnen dus zijn de gemeentebesturen, de provinciale besturen of de rijksoverheid.
In deze organen dient de participatie van **competente** particuliere organisaties vanzelfsprekend en belangrijk te zijn.
Het werkterrein van de organen dient niet te omvangrijk te zijn, het is een bekend feit, dat wie te veel wil omarmen, slecht knijpt. Organen die en het maatschappelijk werk in de ruimste zin, de volksgezondheid (geestelijke en lichamelijke), sport, jeugdwerk, bejaardenwerk, recreatie, kunstbeoefening en wat dies meer zij allemaal in zich willen verenigen resp. overkoepelen kunnen niet anders zijn dan logge gevaarten, die voortdurend bezig zijn om te trachten hun interne organisatie problemen de baas te blijven en er niet aan toekomen hun eigenlijke taak te verrichten.
Wat die eigenlijke taak betreft, die zou in hoofdzaak moeten bestaan uit een pro-

grammering van de voorzieningen op het terrein waarvoor het orgaan competent is en die als basis zou moeten dienen voor het beleid van het competente overheidsorgaan.
Hier vloeit uit voort, dat de geografische omvang van het gebied waarvoor het orgaan is ingesteld zodanig moet zijn, dat deze taak vervuld kan worden. D.w.z. het werkgebied moet overzichtelijk zijn en toch een omvang hebben, die programmering mogelijk maakt, dus niet zo klein dat er van programmering geen sprake kan zijn. Te denken ware als uitgangspunt aan een gebied van minimaal 75.000 inwoners. Tenzij in dun bevolkte gebieden (zijn die er nog?) de afstanden een belemmerende factor zouden gaan vormen, doch dat is nauwelijks denkbaar.
Voor een gelijkmatige voorziening in de behoeften op het terrein van het welzijn zou het bovendien van bijzondere betekenis zijn indien ongelijke subsidiëring per gemeente resp. provincie voor dezelfde activiteiten zou worden afgeschaft. Ook dit zal waarschijnlijk alleen mogelijk zijn door een wettelijke regeling.
Ik ben mij er duidelijk van bewust, dat er in het voorgaande niet meer is gedaan dan het aangeven van een richting die zou kunnen worden ingeslagen om te geraken tot een wat duidelijker beleid met betrekking tot 'welzijnszaken'. Dat er nog vele hindernissen overwonnen moeten worden is zonneklaar, maar die hindernissen kunnen slechts genomen worden als een visie ontwikkeld wordt, over hetgeen ons in de toekomst te doen staat. Daaraan ontbreekt het voor zover het de sector maatschappelijk werk betreft ten enenmale en dat is dan ook de reden, dat er aan elk initiatief hoe wild het ook moge zijn de mogelijkheid van realisering wordt geboden. Omdat de visie vooral op het geheel ontbreekt kan er ook eindeloos in en uitgepraat worden. Omdat die visie ontbreekt, dreigen besturen en functionarissen zich wanhopig van dit werk af te wenden omdat hun geestelijke gezondheid niet bestand is tegen de voortdurende toestand van onzekerheid en vaagheid waarin zij verkeren.
Daar zal iets aan gedaan moeten worden. Door de overheid zal op niet te lange termijn eens uit de doeken gedaan moeten worden, wat zij nu eigenlijk verstaat onder die term 'Welzijnsbeleid' en hoe zij dat beleid denkt te realiseren.
Van het particuliere initiatief mag en moet verwacht worden, dat het daar niet werkeloos op blijft zitten wachten.

T. VAN GROOTHEERT

BOEKEN EN RECENSIES

nieuwe uitgaven kinderrecht

Na de in werkingtreding van de wetten van 9 november 1961 tot herziening van het kinderstrafrecht en het kinderstrafprocesrecht en tot vaststelling van een nieuwe Beginselenwet voor de kinderbescherming, alsmede de invoering van het uitvoeringsbesluit kinderbescherming, verschenen kort na elkaar twee uitgaven, waarin deze materie wordt uiteengezet.
Het zijn:
a. **'Wegwijzer in de nieuwe kinderwetgeving'** geschreven in opdracht van het Ministerie van Justitie, uitgegeven bij de Staatsdrukkerij - prijs *f* 4,50.
b. **'Het nieuwe kinderrecht'**, door mr. W. H. A. Jonkers. Uitgave N.V. Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer - prijs *f* 8,50.
'Wegwijzer in de nieuwe kinderwetgeving' is een bijzonder praktisch en handzaam boekje, dat als informatiebron uitstekende diensten kan bewijzen voor velen, die werkzaam zijn in de kinderbescherming, zowel bestuursleden als beroepskrachten.
In kort bestek (goed 20 blz.) wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste punten van dit nieuwe recht. In drie bijlagen is vervolgens de volledige tekst opgenomen van de wet tot herziening, de beginselenwet en het uitvoeringsbesluit.
'Het nieuwe kinderrecht' daarentegen heeft een geheel andere waarde. We kunnen dit werk in feite niet vergelijken met het voorgaande. In de inleiding stelt de schrijver o.m. dat dit boek bedoeld is als hulpmiddel bij een meer systematische bestudering van de principiële, incidentele, redactionele en wetssystematische veranderingen in de oude wetgeving.
De schrijver is erin geslaagd om op een duidelijke en prettig leesbare wijze de achtergronden van genoemde veranderingen en de aangebrachte nieuwe elementen aan te geven. Het hoofdstuk dat de beginselenwet en het uitvoeringsbesluit behandelt, is samengesteld door mr. G. Delfos en mr. H. S. Dijk.
Wij zien de waarde van dit boek vooral ter voorlichting aan juristen en aan beroepskrachten werkzaam op het terrein van de kinderbescherming. Daarnaast kan het o.i. uitstekend dienst doen als studieboek op de verschillende sociale academies. W. P.

ontvangen boeken

'Doelmatigheid in het maatschappelijk werk' (een aantal beschouwingen van deskundigen over 'social administration' — het best omschreven met beheersleer van het maatschappelijk werk); — uitgave van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

'De onbetaalbare mens' door Rosenstock-Huessy — vervreemding van de mens en arbeid en spanningen binnen het industriële arbeidsbestel. Uitgave 'Lemniscaat', Vijverlaan 48, Rotterdam.
'Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering' door G. P. Sijes; *f* 6,50. Uitgave AE. E. Kluwer, Polstraat 10, Deventer.
Van de Stichting Uitgeverij de NVSH ontvingen wij de volgende boeken:
'Jonge mensen en de liefde' door H. M. de Kat-Presser (met jong wordt hier bedoeld adolescenten — red.)
'Man en vrouw vóór en na het concilie' door Joost van Roon.
'Alles over geboortebeperking' door dr. Allan F. Guttmacher.
'Pornografie voor het gerecht' door mr. W. H. Overbeek.
'Partnerkeuee en huwelijksverwachting' door dr. H. Musaph, dr. J. S. van Hessen en prof. dr. G. A. Kooy.
'Normaal en afwijkend seksueel gedrag' door dr. Eustace Chesser.
'Ouders zonder partner' door Jim en Janet Frank Egleson'.
Symbiose, bloemlezing.

de mens, brug tussen twee werelden

door F. E. Winkler. Uitgave 'Lemniscaat'. *f* 8,90.

Dertig jaar ervaring als arts in New York hebben de Oostenrijkse auteur niet de overtuiging kunnen geven dat langs intellectuele weg alléén de spanning waarin de mens leeft blijvend kan worden opgeheven, evenmin als dat langs een zuiver intuïtieve weg mogelijk zou zijn.
De auteur beschrijft hoe — naar zijn ervaring — een harmonische verhouding tot de medemens kan worden opgebouwd. Hij geeft niet een reeks voorschriften of raadgevingen, maar, uitgaande van de realiteit van een materiële en een geestelijke wereld (waartussen hij de mens als een brug ziet), geeft hij een beeld van de ontwikkeling die voor de moderne mens mogelijk is.

over besturen gesproken

In deze rubriek worden in dit kaderorgaan van tijd tot tijd atrikelen opgenomen die bestemd zijn afdelingsbestuursleden voor te lichten. Deze maal wil de redactie graag de aandacht vestigen op een artikel, in de vorm van een interview, in 'Van Mens tot Mens' van deze maand (no. 3) waarin wordt geschreven over de bestuurlijke aspecten van een geslaagde poging tot schaalvergroting van de afdeling 'Neder Veluwe' onder de titel van: 'Het zoeken naar de juiste schaal'. R E D.